

T. G. MASARYK A JEHO C. K. PROTIVNÍCI

JAN KAHUDA

Eduard Kubů a Jiří Šouša jsou renomovanými historiky působícími dlouhá léta na pražské filozofické fakultě. Již pevně etablovaná autorská dvojice spojující na jedné straně archiváře a specialistu na pomocné vědy historické a správní dějiny a na straně druhé pak odborníka v oblasti hospodářských a sociálních dějin, ale i československé zahraniční politiky, přinesla v posledních letech již řadu významných vědeckých výsledků.

Po tématech věnovaných agrárním dějinám a agrarismu nebo dějinám bankovníctví a finanční správy předkládají nyní monografii věnovanou složité problematice zahraničního odboje v období první světové války a tzv. masarykovské zahraniční akce, resp. její počáteční švýcarské fázi.

Práce na monografii byla podpořena dotací vědeckého projektu Ministerstva zahraničních věcí ČR, v rámci kterého mohli autoři realizovat řadu zahraničních badatelských pobytů. Práce se koncentruje na období jednoho roku, od ledna 1915, kdy T. G. Masaryk odchází do švýcarského exilu a usazuje se v Ženevě, do jara 1916, kdy se sami protagonisté a tím i organizační centrum zahraniční akce přesouvají do Paříže.

Autoři se na počátku své práce museli vypořádat s řadou úskalí. Nejdůležitějším bylo vyrovnat se s bohatou předchozí literaturou, která vzhledem k malému odstupu, citlivosti a často i přímému prožitku daného tématu, vykazuje řadu limitů. V úvodu své publikace tak autoři provedli roztřídění dosavadních historiografických pohledů do tří skupin: 1. politicko-heroizující, založený memoárovými texty samotných protagonistů T. G. Masaryka a E. Beneše, 2. třídně-dogmatický, pěstovaný od 50. let 20. století a 3. střízlivě-analytický, o který se snaží historiografie po roce 1989.

Přehlednutí a klasifikace dosavadního bádání bylo nutným předstupněm k zahájení rozsáhlé heuristiky v českých i zahraničních archivech. Z domácích zdrojů to byl především samotný Masarykův archiv uložený v Masarykově ústavu a Archivu AV ČR, dále Národní archiv, Archiv Ministerstva zahraničních věcí a Archiv Národního muzea. Zásadním pak byl výzkum v zahraničních archivech, a to v archívech rakouských, švýcarských, německých, britských a francouzských. Množství nalezených a často dosud zcela neznámých pramenů, které se navzájem doplňovaly, někdy i dublovaly, bylo možné zvládnout pouze pomocí předem definované metody a koncepce práce.

Ta spočívala ve sledování dvou základních okruhů, zpracovaných do dvou rozsáhlých a dále strukturovaných kapitol. První z nich je věnována samotné Masarykově akci očima jejích současníků, jejím metodám, interakci směrem ke krajan-ským spolkům, prezentaci a propagandě v tisku i delikátnímu tématu fungování Masaryka a jeho souputníků jako informátorů a zpravodajců ve prospěch dohodových států. Protipólem pak je kapitola druhá, ve které se autoři věnují Masarykově akci očima rakousko-uherského státního aparátu, tedy jejích „protivníků“. Ten kromě zahraniční služby tvořily vojenské orgány, státní policie a justice.

Obě kapitoly vynikají přesnou promyšleností a propracovaností, přehledností, ale zároveň velkou čtivostí. Samotná kniha je pak doprovozena řadou příloh, jak edičních, tak fotografických.

Publikace posunuje výrazně poznání daného tématu. V první oblasti zejména při sledování činnosti T. G. Masaryka a E. Beneše a jejich vztahu ke krajan-ským komunitám¹ nebo jejich vydavatelské činnosti.

Zcela nový úhel pohledu představuje kapitola druhá. Autorům se díky jejich detailním znalostem správních dějin podařilo podrobně proniknout do nepřehled-
ných vztahů mezi řadou institucí v posledních letech existence habsburské monar-
chie, jejichž činnost v souvislosti se sledováním zahraničního odboje byla nezane-
dbatelná.²

Výsledkem je zajímavé poznání důležité etapy „dovršení formování moderního národa“, které má v sobě aspekty politický, právní, ale i etický. Publikace bezesporu patří k nejzávažnějším výsledkům připraveným v souvislosti s blížícím se 100. vý-
ročím vzniku Československé republiky.

*Kubů, Eduard – Šouša, Jiří: T. G. Masaryk a jeho c. k. protivníci. Československá zahraniční akce ženevského období v zápase s rakousko-uherskou diplomacií, zpra-
vodajskými službami a propagandou (1915–1916), Karolinum. Praha 2015, 364 s.*

1 „Závěrem se sluší složit poklonu krajan-ským koloniím za roli, kterou v mezinárodní akreditaci za-
hraniční akce a jejím rozvoji sehrály, a zvláště pak americkým krajanům, neboť bez jejich peněz a
velkorysé tolerance při kontrole jejich využití by Masarykův odboj byl nemyslitelný,“ s. 118.

2 „Přes nesystémovou spolupráci lze jejich konfidentské sítě a činnost těžko označit za neefektivní,“ s.
299.